

Краћи прилози

КАКО ЈЕ ДОШЛО ДО ТОГА ДА ЈЕ КНЕЗ ЛАЗАР САХРАЊЕН У ПРИШТИНИ

Готово сви домаћи и највећи део страних извора слажу се у томе да је кнез Лазар заробљен и посечен. У „Световној“ похвали кнезу Лазару и косовским јунацима, на мраморном стубу на Косову, између осталог стоји: „не посече га ко други, о љубимци, но сама рука убице тога сина Амуратова.“¹⁾ По Константину Јаничару султан Бајазит је заповедио да му се отсече глава.²⁾ У Повесном слову Данила Млађег, из првих година XV века, стоји да је тело кнеза Лазара почивало у цркви Вазнесења Христова у Приштини.³⁾ Сачуване мошти потврђују да је кнез Лазар заиста погубљен одрубљивањем главе, а тако исто њихово стање и положај говоре, да је одмах након погубљења морао бити пажљиво сахрањен.

Да би утврдили како је дошло до тога да је погубљени кнез Лазар сахрањен у Приштини, размотрићемо околности под којима се овај догађај десио.

Према „Световној“ похвали, Косовска битка је завршена и кнез Лазар је посечен године 6897 (1389) индикта 12, месеца јуна 15 дан, у уторак, час је био шести или седми, „не знам-Бог зна“. Часови су забележени по старом рачунању, па је Ђ. Сп. Радојичић прорачунао да 6 или 7 часова по византском времену одговара 10.30 или 11.30 часова по данашњем нашем времену.⁴⁾ Према турском писцу Ашик Паши Заде, битка је трајала „до средине између два намаза.“⁵⁾ Олеснички сматра да је први намаз-сабах, а други-подне, па је прорачунао да је средње време између та два

¹⁾ Ђ. Сп. Радојичић, Световна похвала кнезу Лазару и косовским јунацима, Јужнословенски филолог XX, 1—4, 1953—54, 130—131.

²⁾ Михајло Константиновић Србин из Острице летописи, превео Ј. Шафарик, ГСУД XVIII, 1865, 78.

³⁾ В. Ђоровић, Силуан и Данило II, српски писци XIV—XV века, Глас СКА СХХХV, 1929, 94.

⁴⁾ Радојичић, н. м. 131. Константин Философ, Живот Стефана Лазаревића, превео Ј. Милковић, Београд 1936, 60 наводи само дан и годину.

⁵⁾ Намаз је перзиска реч а значи једну од пет свакодневних молитава које су прописане муслиманима (сабах, ејлевахт, икинди, акам и јаџа).

намаза пало у 8 часова и 7 минута.⁹⁾ Туберон Цријевић и по њему М. Орбин кажу да је било 8 часова и више када је битка завршена.¹⁰⁾ Имамо ли у виду да су физички судари брзо сагоревали, односно да су могли трајати само неколико часова, као и да, према Фроасару, и Никополска битка није трајала више од три часа, тј. од 10 до 13 часова, онда је скоро извесно да је и Косовска битка била завршена пре подне.¹¹⁾ Ако су чаркања стрелаца почела већ од 4 часа ујутро, па су трајала 1—2 сата, тј. док није дошло до судара главнине војске, онда је битка могла бити завршена до 9 часова пре подне, а никако после подне, или пре заласка сунца како то наводи турски хроничар, из краја XV или почетком XVI века, Нешрија.¹²⁾ Ако овоме додамо 1 до 2 часа колико је вероватно времена протекло од Лазаревог хватања па до погубљења, онда је заиста то могло бити, онако како је било забележено на мраморном стубу, тј. у 10.30 или 11.30 часова.

Да видимо како је кнез Лазар погубљен. У биографији деспота Стефана Лазаревића, Константин Философ говори: „а његови мили другови молили су усрдно (султана) да погину пре њега, да не виде његову смрт.“¹³⁾ По Константину Јаничару, топлички војвода „Крајмир измолио је код цара, па је држао (!) зделу под главу кнеза Лазара, да не би ова на земљу пала; па је онда и војвода Крајмир сагнуо главу своју ка кнезу Лазару, и рекао је: „заклео сам се данас господу Богу, где буде глава кнеза Лазара, ту да буде и моја;“ и обадве главе падоше на земљу.“¹⁴⁾

Иако постоје извесне разлике у наведеним описима, оба писца се слажу у томе да је постојало огромно поштовање према кнезу Лазару код његове властеле и војвода.

Даље, Константин Јаничар из Острвице, описујући погубљење, наставља: „Потом су Срби или Раџи, који су били ту код цара Бајазита, измолили тјело кнеза Лазара, и однели га у један манастир именован Раваница и ту буде погребен, а после и за светог проглашен.“¹⁵⁾ Ово казивање садржи у себи два занимљива догађаја, који су хронолошки углавном тачно изнети, али не и са временским размаком у коме су се они збили. Наиме, у овом казивању постоји једна празнина коју писац није споменуо, тј. да је Лазарево тело претходно било сахрањено у Приштини, а потом

⁹⁾ Олесницки, Турски извори о Косовском боју, ГСНД XIV, 1935, 78 н. 94.

¹⁰⁾ Ludovici Cervarii Tuberonis, commentaria suorum temporum, Rhaegusii 1784, 264. М. Орбини, Il Regno degli slavi, Pesaro 1601, 318.

¹¹⁾ G. Kling, Die Schlacht bei Nikopolis im Jahre 1396, Berlin 1906, 105 нап. 2.

¹²⁾ Г. Елезовић, Бој на Косову 1389 године у историји Мула Мехмеда Нешрије, Браство XXXI, 1940, 72. Ј. Мишковић, Косовска битка, Београд 1890, 168 наводи да је битка завршена после подне.

¹³⁾ Константин Философ, н. м. 60.

¹⁴⁾ Константин Јаничар, н. м. 79.

¹⁵⁾ Константин Јаничар, н. м. 79.

пренето у Раваницу. По Константину Јаничару испада као да је Лазарево тело одмах након погубљења пренето са Косова у Раваницу, што не стоји.

Питамо се: Који су то Срби, који су измолили Лазарево тело од новог султана Бајазита? Када је сахрана извршена?

Описујући Косовску битку турски хроничар Нешрија прича да се Мурату, на путу за Косово, прикључио у ихтиманском Пољу кнез Серац са војском, а затим да се од средачких неверника обавестио о стању пута који води за Ниш. Нешрија наставља, да се султану у пољу Алаедину придружио с војском и Константин, који је на султановом пролазу кроз његову земљу припремио небројене конаке и неизмерне животне намирнице.¹²⁾ Питање личности кнеза Серац (Seratzili) спорно је. Највише смо склонили да прихватимо Елезовићево мишљење, да је овде реч о средачком господару, а не о Страцимиру видинском, како то мисли Љ. Ковачевић.¹³⁾ Што се тиче друге личности очигледно је да се ради о Константину Дејановићу. Описујући јутро уочи битке, Нешрија помиње и Србина Хамзу, за кога ништа не знамо ко би то могао бити.¹⁴⁾ Није искључено да је на страни Турака био и краљ Марко тако исто турски вазал, како то стоји у Троношком летопису.^{14а)}

Учешће Срба вазала на страни Турака усвојила је данашња наука. К. Јиречек наводи, од Срба вазала, само Константина из Македоније са војском која је била нека врста помоћних трупа.¹⁵⁾ Ст. Новаковић је мишљења да је Мурат водио рачуна о осећајима тих својих вазала из Македоније па да их није употребио у бици.¹⁶⁾ Међутим, сматрамо да обавеза српских вазала није могла угушити и њихово српско па и хришћанско осећање. Довољно је да се сетимо онога што је забележио Константин Философ о бици на Ровинама 1394 (6903) године са влашким самодржавним војводом Јованом Мирчом. На страни Турака су учествовали Срби, и то: краљ Марко, Константин Дејановић и кнез Стефан Лазаревић. Ево како то описује Константин Философ: „Јер сви они беху са Исмаиљанима, ако не и са вољом, а оно по нужди, тако кажу за Марка блаженог да је рекао, ка Константину: „Ја кажем и молим Господа да буде хришћанима помоћник, а ја нека будем први међу мртвима у овом рату“.¹⁷⁾ И заиста, у бици су погинули краљ Марко и Константин Дејановић. У аутентичност овога не можемо сумњати, јер је писац ових ре-

¹² Елезовић, н. м. 14 и 15.

¹³ Елезовић, н. м. 14 нап. 6.

¹⁴ Елезовић, н. м. 49.

^{14а)} ГСУД V, 1853, 82.

¹⁵ К. Јиречек — Ј. Радонић, Историја Срба I, Београд 1952, 325.

¹⁶ Ст. Новаковић, Срби и Турци, Београд 1933, 189—190.

¹⁷ Константин Философ, н. м. 67—68.

дова то могао чути из уста самог деспота Стефана Лазаревића. Ако овоме додамо да је, према Нешпријиним речима, Константин био необично одан султану Мурату, па је као такав уживао велико поверење и био путовођа турској војсци,¹⁸⁾ онда је заиста било могуће да су Срби код султана могли измолити тело Лазарево. Погибија српске и босанске војске, затим храбро и достојанствено Лазарево држање пред погубљење и напослетку, искажана љубав и оданост према кнезу његове заробљене властеле, морали су коснути и Србе вазале, те су затражили да се Лазарево тело сахрани, да се не би поновило оно што је било са телом деспота Угљеше и краља Вукашина у бици код Черномена на реци Марици 1371 године.

Истина, то су могла учинити и заробљена властела, али је ово мање вероватно и јер се о томе нигде не говори. Тако исто мало је вероватно да су то учинили неки претставници народа, јер су се, највероватније, на појаву турске војске сви разбегли.

С обзиром на ово сматрамо, да се казивање Константина Јаничара може узети као веродостојно и као доказ више, да су заиста Срби вазали учествовали у Косовској бици на страни Турака.

Напослетку, остало нам је да кажемо неколико речи и о томе, када је могло бити пренето Лазарево тело са бојишта у Приштину?

Раније смо изнели да је Косовска битка свакако била завршена пре подне 15 јуна, а погубљење је могло бити негде између 10 и 12 часова. Ашик Паша Заде и Нешприја говоре да је истог дана, тј. 15 јуна, у вечер избила побуна у турској војсци, или пометња и смутња, а затим наводе да је Бајазит одмах сутрадан, тј. 16 јуна кренуо за Једрене.¹⁹⁾ У хроници Уруца, Адилова сина из Једрена, стоји забележено да је Бајазит после погибије Муратове на Косову, сутрадан рано с војском пошао натраг.²⁰⁾ Ашик Паша Заде каже да је то било чим је свануло.²¹⁾ Ово се донекле слаже и са Константином Философом, који описујући прилике после битке на Косову, каже: „А лав онај, који је на свом језику назван и гром (Бајазит), брзо се враћа на исток да седне на престо очев и да утврди царство одасвуда.“²²⁾ Ђакон Игнатије, пратећи митрополита Пимена на путу за Цариград, описао је тај пут и каже да се чуло да су Мурат и Лазар погинули у једној бици.

¹⁸⁾ Елезовић, н. м. 15.

¹⁹⁾ Елезовић, Турски извори за историју Југословена, Браство XXVI, 1932, 57. Исти, Нешприја 77.

²⁰⁾ Елезовић, Нешприја, 21 нап. 3.

²¹⁾ Елезовић, Турски извори 57.

²²⁾ Константин Философ, н. м. 60.

Ти гласови, наставља Игнатије, изазвали су забуну и немуре у царству.²³) Овоме у прилог говори и Астараби.²⁴)

Из свега овога се да закључити да је заиста Бајазит напустио Косово Поље, највероватније, 16 јуна рано изјутра. Према томе, и пренос Лазаревог тела у Приштину морао је бити 15 јуна после подне.

Др Гавро А. Шкриванић

ЦРНА ГОРА НА БЕРЛИНСКОМ КОНГРЕСУ 1878

Недавно је као посебно издање САН књ. ССХХVIII публиковано у Београду 1955 ванредно значајно дело Д-ра Гргура Јакшића „Босна и Херцеговина на Берлинском конгресу.“ Ова студија из дипломатске историје важна је нарочито стога што је израђена на основу поверљиве преписке између грофа Буле Андрашија, ондашњег аустроугарског министра спољних послова, и грофа Фердинанда Зичија, аустроугарског амбасадора у Цариграду, али особито тајне и поверљиве преписке између Андрашија и цара и краља Франца Јосифа I.

Иако су Париским уговором од 1856 године између Турске и Великих сила ове последње обвезале се да ће поштовати интегритет и независност Турске Царевине, то се није могло одржати. Тешке социјалне и економске прилике у Босни и Херцеговини изазвале су устанак у тим двама покрајинама Турскога Царства. Тај устанак узбунио је много све народне слојеве у Србији и Црној Гори, те су најзад, и Србија и Црна Гора, у јуну 1876, ушле у рат. Састанком цара и краља Франца Јосифа I и руског цара Александра II у Рајхштату у Чешкој, уговорено је 8 јула да, у случају турског пораза, не треба никако допустити на Балкану оснивање једне велике словенске државе. Србија би добила проширење своје територије према Дрини у Босни, а Црна Гора била би заокружена анексијом једног дела Херцеговине. Аустроугарска добила би т. з. „Турску Хрватску“ и територије у Босни блиске граници, док би Русија повратила своје границе од пре 1856 и била заокружена према Црном Мору и азиској Турској анексијом пристаништа Батума. 11 децембра 1876 претставници шест европских сила у Цариграду, без претставника турске владе, између осталог споразумели су се о исправци црногорских граница према Херцеговини и Арбанији и предложили за Црну Гору

²³ Ђ. Сп. Радојичић, Савремене вести о Косовској битци код руског путописца Ђакова Игналија, Старица XII, 1937, 47—54.

²⁴ Др Ф. Барјактаревић, Један савремени перзиски извор о битци на Косову, Прилози за оријенталну филологију III—IV, 1952—53, 14—16.